

საკითხის ღასმა

Problem Statement

საქართველოს სოფლის მეურნეობის მევენახეობა-მეღვინეობის პროდუქციის წარმოებაზე დასპეციალიზების შესახებ

თ კუნჭულია -საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი,
ზ. ბუკია -სოფლის მეურნეობის აკადემიური დოქტორი

საკვანძო სიტყვები: იუნესკო, არამატერიალური, საწარმო, მრავალფეროვნება, სოფლის მეურნეობა, აგრარული სექტორი, წამყვანი დარგი, საწარმოო სპეციალიზაცია, მევენახეობა-მეღვინეობა.

რეფერატი

მევენახეობა-მეღვინეობა საქართველოს აგრარული სექტორის ყველაზე დაწინაურებული დარგია. 2018 წელს მსოფლიოს 57 ქვეყანაში ექსპორტირებულ იქნა 200 მლნ-მდე დოლარის ღირებულების ღვინო.

საქართველოს მევენახეობა-მეღვინეობა იუნესკოს მიერ აღიარებულია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლად - 8 ათასი წლის მანძილზე უწყვეტად ქვეყრის ღვინოს წარმოების გამო.

საქართველოში ვაზის 500-ზე მეტი ჯიშში და სახეობაა გავრცელებული და თითოეული მათგანი გამოირჩევა განსხვავებული სამეურნეო და საწარმოო თვისებებით, რაც გაპირობებულია ქვეყნის კლიმატური პირობებისა და ნიადაგების მრავალგვარობით.

საქართველოში არ მოიძებნება კუთხე, სადაც ბუნებრივი პირობების შესაბამისი ვაზის რამდენიმე ჯიშში და სახეობა არ იყოს გავრცელებული და მათგან ღვინოს არ აყენებდნენ, თუნდაც პირადი მოხმარებისათვის. ამიტომაც, სწორედ ამ დარგს გაჩნია პრეტენზია იყოს სრულიად საქართველოს წარმომადგენელი.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის მნიშვნელოვანი თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ბუნებრივი პირობებიდან გამომდინარე, აქ, შესაძლებელია მრავალი სახის სასურსათო პროდუქციის წარმოება, მაგრამ არც ერთი მათგანი არ იქნება იმ რაოდენობით, რომ შესაძლებელი იყოს მასზე დაყრდნობით მთლიანად აგრარული სექტორის განვითარება. აღნიშნული იმაზე მიუთითებს, რომ მეწარმეებმა პროდუქციის რაოდენობასთან ერთად განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმონ მისი ხარისხის მუდმივად გაუმჯობესებას, სხვანაირად მსოფლიო ბაზარზე სავაჭრო ნიშის დაკავება და მისი შენარჩუნება შეუძლებელი იქნება.

საქართველოს აგრარულ სექტორი, საბჭოთა პერიოდში, დასპეციალიზებული იყო მრავალწლიანი კულტურების პროდუქციის წარმოებაზე, რომელიც ძირითადად საკავშირო ფონდს მიეწოდებოდა.

საქართველოს მთავრობას შესაძლებლობა არა აქვს დახმარება აღმოუჩინოს სოფლის მეურნეობის ყველა დარგს, რომლის გარეშეც თანამედროვე მსოფლიოში სერიოზულ წარმატებაზე ფიქრიც კი შეუძლებელია. არსებული რეალობის გათვალისწინებით, უნდა შეირჩეს დარგი, რომლის განვითარებისათვის გაწეულ დახმარებას დიდი ეკონომიკური ეფექტი ექნება. ჩვენი აზრით, ასეთი დარგია მევენახეობა-მეღვინეობა, რომლის პროდუქციის წარმოებაც თითქმის მთელ საქართველოშია შესაძლებელი.

საქართველო, დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ გახდა მსოფლიო ბაზრის სუბიექტი, შეიცვალა საზოგადოებრივი წარმოების წესი. განხორციელდა მიწის რეფორმა, ძირითადად პოლიტიკური მოსაზრებებით, რამაც გამოიწვია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების პარცელაცია და წერილი მეურნეობების ჩამოყალიბება, რომლებიც იქცნენ ნატურალური ტიპის სასოფლო-სამეურნეო

საწარმოებად, მოხდა ფასების ლიბერალიზაცია, გაძვირდა წარმოების საშუალებები. სერიოზულად შეიზღუდა კრედიტებსა და ფინანსურ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა, არ მოქმედებს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის შესყიდვის სისტემა, არ ხდება სპეციალისტების მომზადება-გადამზადება, სოფლის მეურნეობის მორალური წახალისება. სოფლის მეურნეობა ძირითადად წარმოდგენილია თავისუფალი, წვრილი მეწარმეების სახით, რომელთაც იციან მხოლოდ ის, თუ ტრადიციულად რა კულტურა უნდა დათესონ და რა სახის პირუტყვი იყოლიონ, რათა ოჯახი როგორმე გამოკვებონ.

წარმოების ახალ წესზე გადასვლა მოხდა საზოგადოებრივი მეურნეობების ქონების ცალკეული ჯგუფის მიერ მიტაცების, ყველაფრის ნგრევის პირობებში. მათ შორის ისეთი საწარმოებისაც, რომელთაც წარმატებით შეეძლოთ ეფუძვლინებოდნენ საბაზრო გარემოში. მსგავსი დამოკიდებულება საზოგადოებრივი ქონებისადმი ყოფილი სსრკ-ის არც ერთ რესპუბლიკაში არ მომხდარა. აღნიშნულის გამო, ბევრი რამ თავიდანაა დასაწყები, რაც უაღრესად მძიმე ამოცანაა ისეთი მრავალდარგოვანი სოფლის მეურნეობის მქონე ქვეყნისათვის, როგორიც საქართველოა.

ჩვენი უყარათობით ჯართად გაიყიდა სოფლის მეურნეობის გადამმუშავებელი საწარმოები, სასოფლო-სამეურნეო დანადგარ-მოწყობილობები და ტექნიკა, მოსახლეობამ დაიტაცა საცდელ-საჩვენებელი მეურნეობების მიწები, ამოძირკვა ჩაისა და სხვა მრავალწლიანი კულტურების პლანტაციები, მკვეთრად შეამცირა მათი ფართობები.

რაც მთავარია, გლეხები თავიანთ საკუთრებაში არსებული, რამდენიმე ადგილზე გაადგილებული მიწის ნაკვეთებით, დარჩნენ მარტონი ცხოვრების მწვავე გამოწვევების წინაშე, საბაზრო გარემოში ფუნქციონირების ყოველგვარი გამოცდილების გარეშე.

ბუნებრივია, შეწყდა საკავშირო ორგანოებიდან ცენტრალიზებული კაპიტალური დაბანდებები, რომლებიც გამოიყენებოდა მრავალწლიანი კულტურების გასაშენებლად, სამელიორაციო სისტემების ასაშენებლად და მრავალი კაპიტალტევადი საქმიანობის განსახორციელებლად.

სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებაში წამყვანი ადგილი დაიკავეს წვრილმა მეურნეობებმა, რომლებიც ძირითადად ნატურალური ტიპის არიან და მათი მომგებიანად გაძლოა თითქმის შეუძლებელია.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულს დაემატა აგრარული მეცნიერების შეგნებული განადგურება, ხელისუფლების არასწორი პოლიტიკის გამო, რამაც მნიშვნელოვნად შეაფერხა წარმოებაში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვის პროცესები.

დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან თითქმის 30 წელი გავიდა და, როგორც აღიარებული ეკონომისტები გვპირდებოდნენ, თავისუფალმა ბაზარმა ვერაფერიც ვერ დაარეგულირა, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს მწვავე მოთხოვნა, რომლის დაკმაყოფილება არ ხდება.

ბაზარზე თვითნებური ქცევის შედეგია დასავლეთ საქართველოში ჩაის, თხილის კულტურით უკონტროლოდ ჩანაცვლება და ამის შედეგად წარმოშობილი პრობლემები, რომლის გამოსწორებასაც მრავალი წლის შრომა, ფინანსური და მატერიალური რესურსები დასჭირდება.

სოფლის მეურნეობაში ადრე და დღეს არსებული მდგომარეობის შედარებიდან სერიოზული დასკვნების გაკეთება შეიძლება.

ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობებიდან, ძირითადად შემორჩენილია სერიოზულად შეცვლილი ბუნებრივი პირობები. რაც შეეხება ეკონომიკურ პირობებს, იგი ბუნებრივთან ერთად, ნაწილობრივ შენარჩუნებულია კახეთში, შიდა და ქვემო ქართლში, სამხრეთ საქართველოში. დასავლეთ საქართველოში, ნაჩიარ ფართობებზე, თითქმის ყველგან, თხილის პლანტაციებია გაშენებული. მთისწინა და მთის რეგიონებში ძირითადად მეცხოველეობის წვრილი ფერმები ჭარბობს.

იმის გათვალისწინებით, რომ ყოფილი სოციალისტური ქვეყნების საბაზრო ეკონომიკაზე გადაყვანის პრეცედენტი არ არსებობდა, ბუნებრივია, დაშვებული იქნა სერიოზული შეცდომები, განსაკუთრებით საბაზრო გარემოში სახელმწიფოს როლის შეფასებისას.

ცხადია, რომ წარმოებისათვის საჭირო საწარმოო მომსახურების არარსებობის პირობებში შეუძლებელია სოფლის მეურნეობის საწარმოო სპეციალიზაციის ზონებში ადრე გავრცელებული წამყვანი კულტურების შენარჩუნება. გასათვალისწინებელია სოფლის მეურნეობის ის თავისებუ-

რეზაც, რაც პირველ რიგში მის მრავალდარგოვნებაში მდგომარეობს. აღნიშნულის გამო, საქართველოში შეუძლებელია ერთი ან თუნდაც ორი სახის ისეთი პროდუქციის შერჩევა, რომლის წარმოებით შესაძლებელი გახდებოდა იმდენი შემოსავლის მიღება, რომელიც საკმარისი იქნებოდა მთელი აგრარული სექტორის განვითარებისათვის. მით უფრო, როცა საუბარია საქსპორტო პროდუქციის წარმოებაზე. თუ აღნიშნული მოსაზრება სწორია, მაშინ სხვა გზები გვაქვს მოსაძებნი. კერძოდ, პროდუქციის ექსპორტზე გატანის სტრატეგია უნდა ითვალისწინებდეს იმას, რომ ჩვენ არ შეგვიძლია ერთი რომელიმე სახის პროდუქციის ექსპორტი იმ რაოდენობით, რომ მსოფლიო ბაზარზე თუნდაც სექტორული კონკურენცია გავუწიოთ ღვინის ან თხილის ექსპორტის მოცულობით დაწინაურებულ რომელიმე ქვეყანას.

არსებული რეალობიდან გამომდინარე, ჩვენი ამოცანა უნდა იყოს ექსპორტზე შედარებით მცირე, მაგრამ მრავალი სახის და მაღალი ხარისხის, თანაც მუდმივად განახლებადი ან ახალი სახის პროდუქციის მიწოდება.

თუ ასეთი მიდგომა სწორია, ამ მოთხოვნებს საქართველოში გავრცელებული კულტურებიდან ყველაზე მეტად აკმაყოფილებს ვაზი, რადგან სოფლის მეურნეობის საწარმოო სპეციალიზაციის ზონების მიხედვით, თითქმის ყველგან გვაქვს მოცემული კუთხის ბუნებრივი პირობების შესაბამისი ვაზის ჯიშები, მათ შორის ისეთ რეგიონებშიც კი, სადაც ზამთარში ვაზის მიწით დაფარვაა აუცილებელი, ყინვებისაგან დაცვის მიზნით.

როცა სახელმწიფოს მხრიდან დარგისადმი ფინანსურ დახმარებაზე ვსაუბრობთ, უნდა გვახსოვდეს, რომ საქართველოში ამ სახის სახელმწიფო რესურსები შეზღუდულია და მისი განაწილება რამდენიმე დარგზე უშედეგო იქნება.

მევენახეობა-მეღვინეობის განვითარება საქართველოს ახალ რეგიონებში გამოიწვევს მოსახლეობის დასაქმებასა და მათი შემოსავლების ზრდას, სახელმწიფო და კერძო ინტერესების თანხვედრას, რაც წარმატების უდავო გარანტია იქნება.

ვაზის გავრცელების ახალ ზონებში სასაქონლო დანიშნულებით ყურძნის ღვინის წარმოება ძირითადად კონცენტრირებული უნდა იქნეს ოჯახებში, ბრენდული წარმოების სახით. აღნიშნული არ გამორიცხავს მევენახეობა-მეღვინეობის მიმართულების კოოპერატივების ჩამოყალიბებას. ყველა შემთხვევაში წარმოება მიბმული უნდა იყოს მის ადგილზე გადამამუშავებასთან ანუ უპირატესობა უნდა მიენიჭოს ინტეგრირებულ წარმოებას, რაშიც მასტიმულირებელი როლი სახელმწიფო პოლიტიკამ უნდა შეასრულოს.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ახლად დამწყები მეწარმეების სწავლებას და მსოფლიო ბაზარზე გასვლაში ხელშეწყობას. ამ მიზნით შესაძლებელია სხვადასხვა რესურსისა და მიდგომის გამოყენება. მათ შორის მსოფლიო ბაზარზე არსებულთან შედარებით, პროდუქციის რამდენიმე წლის მანძილზე - 5-10%-ით იაფად გაყიდვა.

სახელმწიფოს მხრიდან მევენახეებსა და მეღვინეებზე გაწეული დახმარების ეფექტიანობა შეიძლება ნათლად დავინახოთ კახეთის მევენახეობის მაგალითზე, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა კომპონენტი ბოლომდე გათვლილი იქაც არ ყოფილა.

ჯერ ერთი, მხოლოდ რთველის დაწყების წინ წყდებოდა ყურძნის შესასყიდი ფასების სუბსიდირებისათვის თანხის გამოყოფის საკითხი. ასევე, მრავალჯერ შეიცვალა სუბსიდიის მიმღები სუბიექტები.

რაც მთავარია, სუბსიდირებამ ვერ შეასრულა მისთვის მინიჭებული როლი-პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების კუთხით. პირიქით, მევენახეები ცდილობდნენ მაქსიმალურად დაეტვირთათ ვაზი მაღალი შემოსავლების მიღების მიზნით. ამავე დროს, როგორც მსოფლიო პრაქტიკა გვიჩვენებს, მაღალი ხარისხის ღვინის მისაღებად ფართობის ერთეულზე, ყურძნის გარკვეული მოსავალია დასაშვები, რომელიც დიფერენცირებული უნდა იყოს ვაზის ჯიშებისა და პლანტაციის ადგილმდებარეობის გათვალისწინებით.

ყურძნის მოსავლის რეგლამენტირებას წინ უნდა უძღოდეს მოსამზადებელი სამუშაოები, რომელიც ამაჟამად მიმდინარეობს. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ვაზის ლიმიტირებული მოსავლიანობის პირობებში, ყურძნის მწარმოებელი ისეთ ანაზღაურებას მოითხოვს, როგორსაც ვაზის სრულ-

ლი დატვირთვის პირობებში იღებდა. მისი დაკმაყოფილება დაკავშირებული იქნება ღვინის გასაყიდი ფასების გაზრდასთან, რაც მსოფლიო ბაზარზე არსებული კონკურენციის გათვალისწინებით, უაღრესად რთული ამოცანაა.

ბოლო დროს მევენახეობა-მელვინეობაში მომხდარმა დადებითმა ძვრებმა გამოიწვია ვაზის ნარგაობის გაზრდა კახეთში, იმერეთსა და შიდა ქართლში. ქართული ღვინის წარმატებულმა ექსპორტმა განაპირობა მევენახეობის განვითარებით დაინტერესება ე.წ. არატიპურ რეგიონებში.

თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ ახალ რეგიონებში მცხოვრები მოსახლეობის შემოსავლები თანამედროვე ეტაპზე მეტად მწირია და საკუთარი რესურსებით ვაზის ახალი პლანტაციების გაშენებას და ღვინის ქარხნების მშენებლობას ისინი ვერ შეძლებენ.

სახელმწიფოს მონაწილეობას აღნიშნულ ღონისძიებაში უდიდესი მნიშვნელობა ექნება, თუნდაც სოფლის თანამედროვე მეწარმეების მენტალიტეტის გათვალისწინებით, რომლებიც ასე მსჯელობენ: „თუ სახელმწიფო გვირჩევს და თანაც გვეხმარება, მასასადამე, ეს კარგი საქმეა“.

ვიმეორებთ, რომ დღევანდელ პირობებში სახელმწიფოს მხრიდან სერიოზული ფინანსური დახმარების გარეშე სოფლის მეურნეობის მომგებიანად გაძლოა შეუძლებელია, თანაც დახმარებას უნდა ჰქონდეს კომპლექსური ხასიათი, რაც ნიშნავს დარგისადმი ფინანსურ, მატერიალურ და ინტელექტუალურ დახმარებას, რისი შესაძლებლობაც საბაზრო ეკონომიკის რელსებზე გარდამავალ ქვეყანას არ გააჩნია. მიგვაჩნია, რომ სახელმწიფომ პრიორიტეტულად უნდა გამოაცხადოს მევენახეობა-მელვინეობის განვითარება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე და შეიმუშაოს პროგრამა, რომელიც სრულად უზრუნველყოფს დასახული მიზნების მიღწევას საქართველოში, განსაკუთრებით კი ვაზის გაშენების ახალ რეგიონებში. მევენახეობა-მელვინეობის განვითარების პროგრამის შედგენისას შესაძლებელია გათვალისწინებული იქნეს ავსტრალიის, ახალი ზელანდიისა და სხვა ქვეყნების გამოცდილება. ახალ რეგიონებში ვაზის გაშენებისას შესაძლებელია აგრეთვე იმ მოცდილების გაზიარება, რომელიც დაგროვილია საქართველოში ჩაის პლანტაციების გაშენების დროს. კერძოდ, ამ შემთხვევაში საჭირო იქნება ნიადაგების, ფართობების ექსპოზიციის, ვაზის ჯიშების, გაშენებისათვის შესაფერისი ადგილების შერჩევა. განსაკუთრებით რთული იქნება ვაზის ნარგაობის გასაშენებელი ნერგებით უზრუნველყოფა, საძირე და საკვირტე მასალის შეგროვება, ნერგის მიღების პროგრესული ტექნოლოგიის სწავლება და წარმოებაში დანერგვა. ამ უკანასკნელს ვერ ექნება მასიური ხასიათი, რადგან ნერგების რაოდენობა დამოკიდებული იქნება მოცემული სახის ჯიშებით გასაშენებელი ფართობის სიდიდეზე. ნერგის წარმოება, ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში, უნდა მოხდეს დაკვეთის საფუძველზე.

პროგრამაში გათვალისწინებული უნდა იყოს სამრეწველო პლანტაციების გაშენება, რათა შესაძლებელი გახდეს აგროტექნიკური სამუშაოების სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით შესრულება. იმის გამო, რომ ჩვენ ტექნიკის მწარმოებელი ქარხანა არ გვაქვს, ბუნებრივია, იგი შესყიდული უნდა იქნეს სხვა ქვეყნებიდან. საქართველოში ვაზის ნარგაობის გაფართოებისა და რეგიონების მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზნით, შეგვიძლია ვიფიქროთ ე.წ. ვაზის ტრაქტორების მწარმოებელი ქარხნის მშენებლობაზე, სადაც შესაძლებელი იქნება მევენახეობა-მელვინეობასთან დაკავშირებული მანქანა-იარაღების გამოშვებაც. ასევე, შესაძლებელია მცენარეთა დაცვის ქიმიური და ბიოლოგიური პრეპარატების წარმოებაც.

ახალ რეგიონებში ვაზის გაშენების დაჩქარების მიზნით შესაძლებელია გამოვიყენოთ მიდგომა, როცა სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული მიწის ნაკვეთზე საკუთარი ხარჯებით გაშენებული პლანტაცია, საკუთრებაში გადაეცეს გამშენებელს, საწარმოო პროცესის შენარჩუნების პირობით.

საქართველოში ახალი მიდგომების გათვალისწინებით შედგენილი პროგრამით გათვალისწინებული ხარჯები იმდენად დიდი იქნება, რომ ხელისუფლებას მოუწევს ბევრი სხვა დარგის განვითარებისათვის გათვალისწინებული საკუთარი ხარჯების შეზღუდვა, ან იმ პრინციპით გაყოფა-ყველას ცოტ-ცოტა და საბოლოო ჯამში კი-არაფერი. ვფიქრობთ, ჩვენეული მიდგომით შრომითი, მატერიალური და ფულადი რესურსები სასურველია ერთ დარგში ჩაიდოს, რომელშიც შესაძლებელი იქნება ნედლეულისა და მისი გადამუშავების ინდუსტრიალიზაცია და მეწარმეთა ყველა ჯგუფის საბოლოო შედეგებით დაინტერესება.

ასეთია ჩვენი წინასწარი მოსაზრება ერთი დარგის შერჩევისა და მისი პრიორიტეტად გამოცხადების სასარგებლოდ. სხვა გამოსავალი არც ამ ეტაპზე და, არც გარკვეული ხნის მანძილზე, პრაქტიკულად არ არსებობს.

Regarding Specialization in Vinery and Wine Production in Agriculture

T.Kunchulia – Academician of the Georgian Academy of Agricultural Sciences,

Z.Bukia – Academic doctor of Agriculture

Key words: UNESCO, non-material, enterprise, diversity, agriculture, agricultural food production, leading sector, industrial specialization, vinery-wine production

Abstract

Vinery and wine production is the leading sector of Georgia's agriculture. In 2018, natural wine worth of 200 million US Dollars was exported to 57 countries of the world.

Georgia's vinery and wine production is acknowledged by UNESCO as non-material cultural heritage - because of uninterrupted production of wine in 'Kvevri' (large earthenware vessel used for the fermentation, storage and ageing of traditional Georgian wine) during 8 thousand years.

More than 500 species and varieties of vines can be found in Georgia and each of them has its own production and farming peculiarity that is conditioned by diverse climatic conditions and soils of the country.

In every part of Georgia several species and varieties of vines can be identified, from which wines are produced, at least for private consumption. Therefore, this is the sector that can represent Georgia.

Important characteristic of Georgia's agriculture is the fact that variety of food products can be produced due to its natural conditions but none of them will be in the amounts to become the only bases for agro-food industry development. The above proves that the producers, in line with increasing production, should focus on constant improvement of quality. Otherwise, finding and preserving a niche in the world market would be a challenge.

In Soviet times, agro-food production of Georgia was specialized in producing perennial food products that used to supply the Union Fund.

In Soviet times, Georgia had 11 zones with 3 sub-zones for agricultural production that was the indication of diverse natural and economic conditions of the country. In addition, the fact sometimes created awkward situation in the sector that could be overcome through protectionist policy of agricultural development.

Government of Georgia cannot support all agricultural sectors, without which serious successes in the contemporary world cannot be achieved. Based on the reality, the sector that has potential for big economic effect should be selected for support. We think that vinery and wine production is the sector as the production is possible throughout whole Georgia.